

Godefroy Engelmann wg Pierre'a-Rocha Vignerona
Portret Fryderyka Chopina, 1833
litografia na papierze
Muzeum Fryderyka Chopina

Fryderyk Chopin

1810-1849

Fryderyk Chopin urodził się w **Żelazowej Woli**
1 marca (lub 22 lutego) **1810** roku, w oficynie
posiadłości hrabiostwa Skarbków, gdzie jego ojciec
– **Mikołaj** Chopin – zatrudniony był jako guwerner.

Dom Urodzenia Fryderyka Chopina w Żelazowej Woli
widok współczesny, 2010
fot. Marcin Czechowicz
Narodowy Instytut Fryderyka Chopina

Stanisław Lentz
Żelazowa Wola – dom urodzenia Fryderyka Chopina
Tygodnik Ilustrowany, 14 listopada 1891

Fryderyk był drugim z czworga dzieci Mikołaja
(Francuza, który w młodości przeprowadził się do Polski)
i **Tekli Justyny z Krzyżanowskich**; miał trzy siostry
– Ludwikę, Izabelę i przedwcześnie zmarłą Emilię.
Jeszcze w roku 1810 rodzina Chopinów przeniosła się
do **Warszawy**, gdzie Mikołaj otrzymał posadę nauczyciela
języka francuskiego w Liceum Warszawskim.

Alojzy Misierowicz
wg Napoleona Ordy
Żelazowa Wola, 1882-1883
litografia na papierze
Muzeum Fryderyka Chopina

Fryderyk rozpoczął regularną naukę gry na fortepianie w wieku 6 lat u Wojciecha Żywnego, wkrótce zaczął też komponować. Gościł z licznymi występami w salonach warszawskiej arystokracji, a jego talent muzyczny rozkwitał niesłychanie szybko. Uznawano go za **cudowne dziecko** i porównywano z małym Mozartem. Już w 1817 roku wydano drukiem jego pierwszy utwór – *Poloneza g-moll*. W wieku 12 lat Chopin zaczął pobierać **lekcje kompozycji u Józefa Elsnera**.

Ambroży Mieroszewski
(rekonstrukcja Jadwigi
Kunickiej-Bogackiej)
Portret Wojciecha Żywnego,
1969, oryginał 1829
olej na płótnie
Muzeum Fryderyka Chopina

Marcin Zaleski
Widok na Pałac Kazimierzowski
od strony Powiśla, przed 1836
olej na płótnie
Muzeum Narodowe w Warszawie

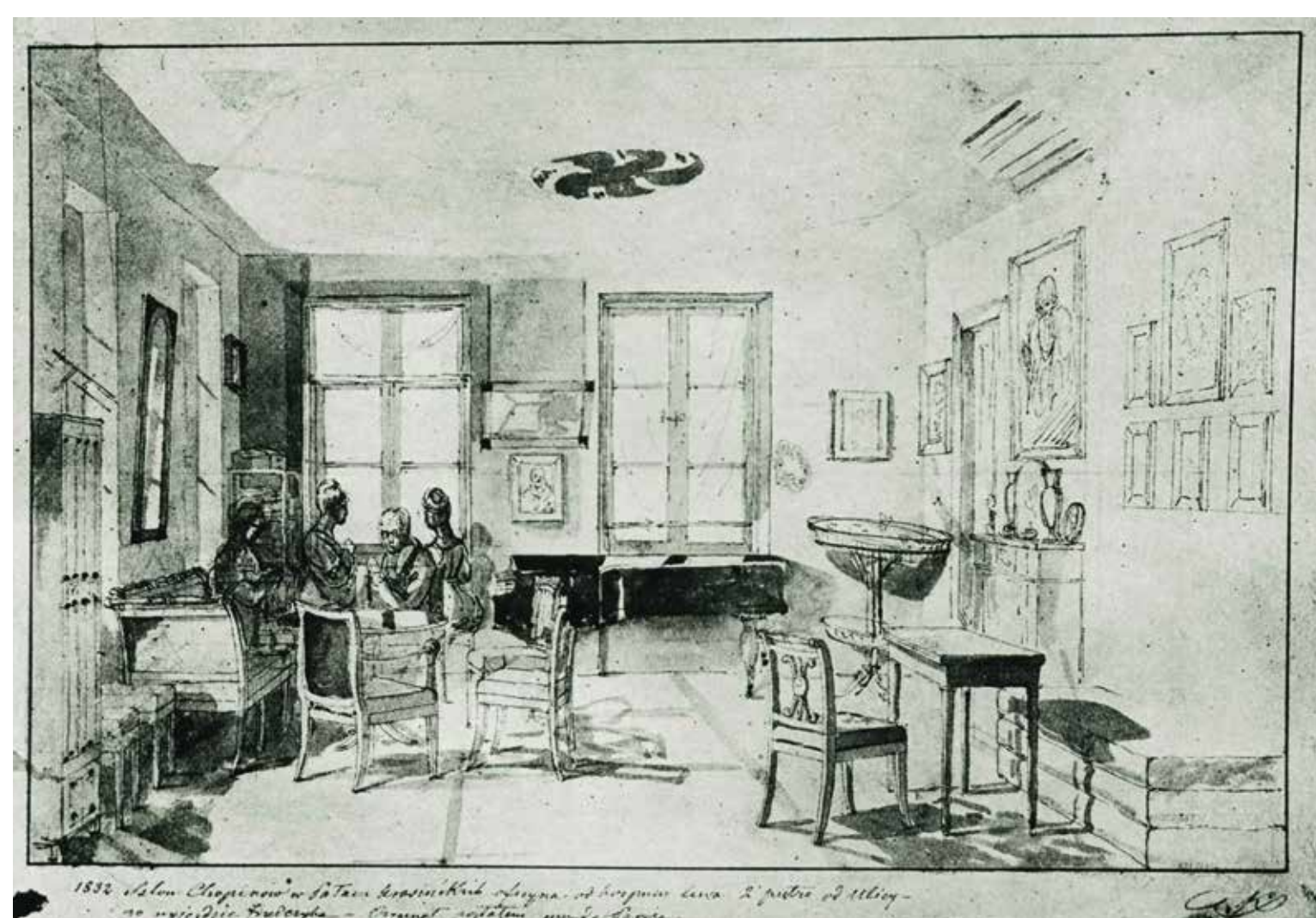
Ambroży Mieroszewski
Portret Justyny i Mikołaja Chopinów, b.d.
reprodukcja, oryginał zaginiony

Michał Stachowicz
Dożynki, 1821
olej na płótnie
Muzeum Narodowe w Warszawie

Autor nieznany
Portret Józefa Elsnera, 1803-1805
olej na płótnie
Muzeum Fryderyka Chopina

Antoni Kolberg
Salon Chopinów w Warszawie, 1832
reprodukcja, oryginał zaginiony

Wszechstronne wykształcenie Fryderyk zdobył w Liceum Warszawskim, gdzie uczęszczał od roku 1823. W tym okresie wakacje spędzał regularnie poza Warszawą, najczęściej w majątkach przyjaciół na Mazowszu, Wielkopolsce, Pomorzu i Śląsku. Wyjazdy te pozwoliły kilkunastoletniemu Chopinowi poznać **skarby kultury polskiej i muzykę ludową**, której nie zapomniał do końca życia.

W roku 1826 wstąpił do **Szkoły Głównej Muzyki** przy Uniwersytecie Warszawskim. Ukończył ją trzy lata później z opinią: „**szczególna zdolność, geniusz muzyczny**”. W tym czasie powstały pierwsze poważne kompozycje: *Sonata c-moll* op. 4, *Fantazja A-dur* na tematy polskie op. 13 i dzieło przełomowe – *Wariacje B-dur* op. 2 na temat arii *Là ci darem la mano* z opery *Don Giovanni* Wolfganga Amadeusza Mozarta.

Fryderyk Chopin
Variacje B-dur op. 2 na temat *Là ci darem la mano*
z opery *Don Giovanni* Wolfganga Amadeusa Mozarta, 1827-1829
autograf partii solowej fortepianu
Muzeum Fryderyka Chopina

W 1829 roku Chopin wyjechał w podróż do **Wiednia**, gdzie zaprezentował się jako pianista i kompozytor. Jego występy wywołały entuzjazm wiedeńskiej publiczności, a wariacje na temat z opery *Don Giovanni* Mozarta zyskały entuzjastyczną recenzję Roberta Schumanna zakończoną słynnymi słowami „czapki z głów Panowie, oto geniusz”. Wkrótce po tym sukcesie skomponował w krótkim czasie dwa koncerty fortepianowe *e-moll* op. 11 i *f-moll* op. 21, zaliczane po dziś dzień do żelaznego repertuaru wybitnych pianistów. Przed Chopinem otworzyły się realne perspektywy międzynarodowej kariery.

Fortepian skrzydłowy
Rekonstrukcja instrumentu Buchholtza wykonana przez Paula McNulty'ego, 2017
Warszawa (Buchholtz) / Divišov, Czechy (McNulty)
fot. Wojciech Grzędziński / Narodowy Instytut Fryderyka Chopina

Afisz pierwszego publicznego koncertu Fryderyka Chopina
w Teatrze Narodowym w Warszawie, 17 marca 1830
druk
Biblioteka Jagiellońska w Krakowie

Widok Placu Zamkowego

w Warszawie, 1829

Album pamiątkowy Fryderyka Chopina

fotokopia, oryginał zaginiony (1939-1945)

Muzeum Fryderyka Chopina

Marcin Zaleski

Wzięcie Arsenalu, 1831

olej na płótnie

Muzeum Narodowe w Warszawie

W 1830 roku Chopin zaplanował powrót do Wiednia, licząc na zorganizowanie *tournee* po Italii. Przed wyjazdem zagrał w Teatrze Narodowym w Warszawie dwa koncerty pożegnalne – jak się okazało – **do Polski miał już nigdy nie powrócić.**

Po przekroczeniu granicy austriackiej zastała go wiadomość o wybuchu w Polsce powstania przeciw carskiej Rosji. W roli politycznego imigranta, bez szans na organizację poważnych koncertów w Austrii, w lipcu 1831 roku ruszył w drogę przez Niemcy do Paryża. W Stuttgarcie dowiedział się o **upadku powstania listopadowego**, co spowodowało u niego załamanie nerwowe. Jego emocje znalazły upust w dramatycznych kompozycjach.

Autor nieznan (z kręgu Ferdinanda Georga Waldmüllera)

Portret Fryderyka Chopina, 1830-1831

pastel i gwasz na pergaminie

Muzeum Fryderyka Chopina

Autor nieznany
Portret Friedricha Wilhelma Kalkbrennera, I poł. XIX w.
litografia na papierze
Muzeum Fryderyka Chopina

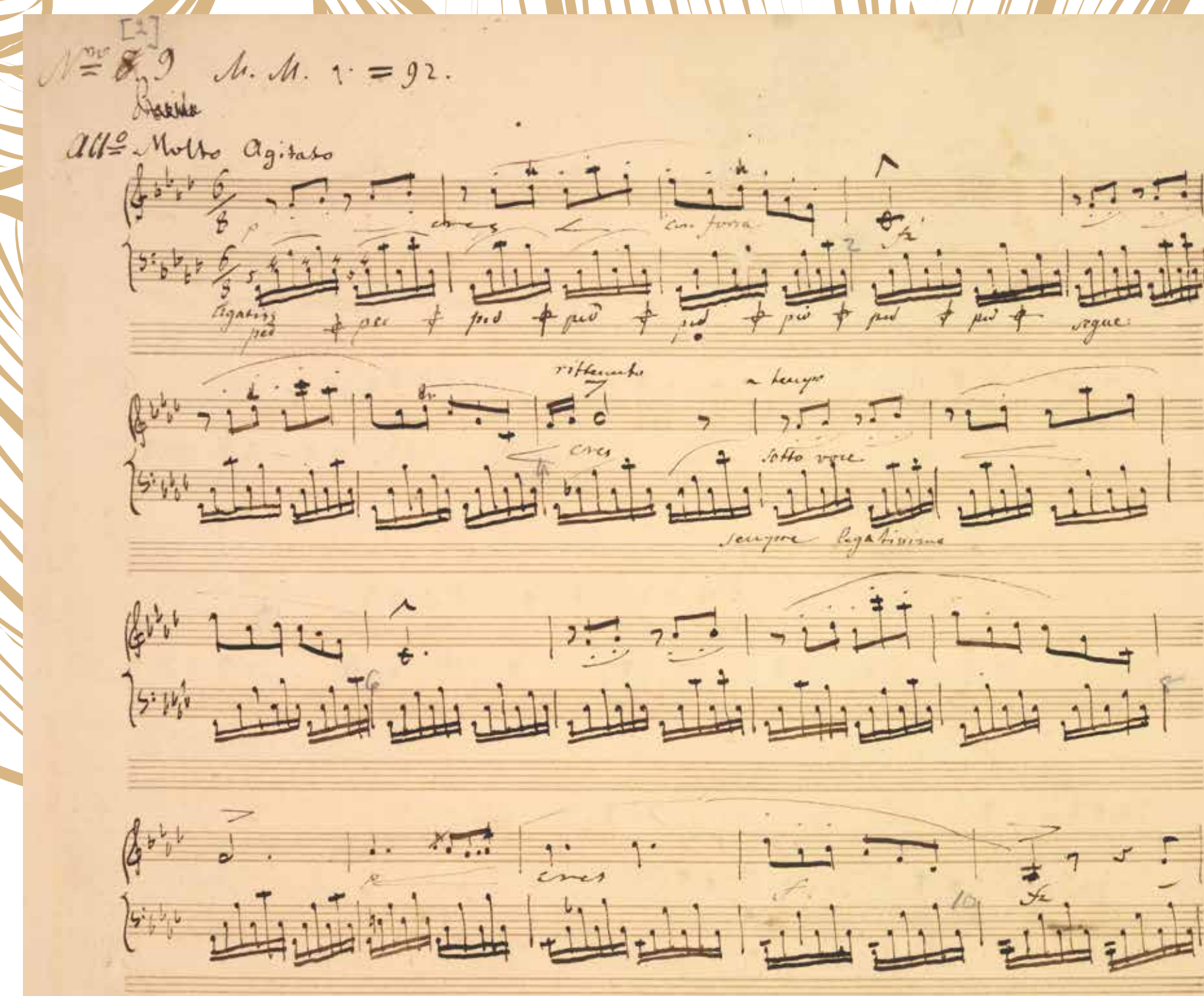
Pierwsze miesiące Chopina w **Paryżu** nie należały do łatwych, jednak ostatecznie pod koniec lutego 1832 roku w **salonie producenta fortepianów Ignace’a Pleyela** zaprezentował się elicie ówczesnego świata muzycznego z Ferencem Lisztem i François-Josephem Fétisem na czele. Relacjonowano: „Wszystkich tutejszych fortepianistów zabił na śmierć, cały Paryż ogłupiał”.

Charles-Claude Bachelier
Vue du Louvre et des Tuileries, prise du Pont-Neuf [Widok Luwru i Tuileries z Pont-Neuf], ok. 1860
litografia kolorowana na papierze
Muzeum Fryderyka Chopina

Natychmiast pojawiły się liczne zamówienia z kręgów mieszczańskich i arystokratycznych na lekcje fortepianu, które od tej pory stanowiły, obok publikacji dzieł, jego główne źródło dochodu. W 1833 roku wydano cykl *12 Etiud* op. 10, a trzy lata później słynną *Balladę g-moll* op. 23.

Fryderyk Chopin
Etiuda f-moll op. 10 nr 9
autograf, przed 1833
Muzeum Fryderyka Chopina

John Robinson wg Eugène'a Louisa Lamiego

Interior of an Opera Box

[Łoża w Operze], 1845–1847

staloryt na papierze

Muzeum Fryderyka Chopina

Louis Grégoire et Deneux wg Nicolasa-Eustache'a Maurina

Pianistes Célèbres (Jeune Ecole) [Sławni Pianiści / Młoda Szkoła]: *Jacob (Jacques) Rosenhain, Edward Wolff, Theodor Döhler, Fryderyk Chopin, Adolf von Henselt, Ferenc Liszt, Alexander Dreyschock, Sigismund Thalberg*, 1842

litografia na papierze

Muzeum Fryderyka Chopina

Po publicznym sukcesie Chopin błyskawicznie wszedł w **krąg najwybitniejszych artystów epoki**.

Zaprzyjaźnił się z Lisztem, Berliozem, Hillerem, Heinem, Mickiewiczem, Delacroix i wieloma innymi. Stał się częstym bywalcem najważniejszych salonów stolicy Francji i z czasem mógł zrezygnować z dużych koncertów publicznych na rzecz muzykowania przed wąskim gronem przyjaciół. Nawiązał kontakty z polską **Wielką Emigracją**, zaprzyjaźnił się z księciem Adamem Czartoryskim i Delfiną Potocką.

Kalendarzyk kieszonkowy Fryderyka Chopina z roku 1834

zawiera odręczne notatki kompozytora, m.in. nazwiska uczniów i niezidentyfikowane szkice muzyczne

Muzeum Fryderyka Chopina

Koperta „Moja bieda”

zawiera listy od Marii Wodzińskiej i jej rodziny do Chopina
reprodukcja, oryginał zaginiony

Maria Wodzińska

Portret Fryderyka Chopina, 1836

akwarela na papierze, w albumie Marii Wodzińskiej
Muzeum Narodowe w Warszawie

W czasie największych paryskich sukcesów próbował ustabilizować swoje życie osobiste. W roku 1835 zacieśnił kontakty z rodziną Wodzińskich, a narastająca sympatia do młodziutkiej, uzdolnionej plastycznie i grającej na fortepianie Marii zaowocowała silniejszym uczuciem. W 1836 roku w Dreźnie **Chopin i 17-letnia Maria zaręczyli się**. Do ślubu jednak ostatecznie nigdy nie doszło, a okoliczności fiaska planów matrymonialnych do dziś nie są jasne. W 1836 roku **Chopin poznał jednak Aurorę Dudevant (George Sand)**, francuską pisarkę, która miała na zawsze zmienić jego życie.

Maria Wodzińska

Autoportret, b.d.

reprodukcja, oryginał zaginiony

Eugène Delacroix (rekonstrukcja Ludwika Wawryniewiczza)
Portret George Sand i Fryderyka Chopina,
1985-1989, oryginał 1838
olej na płótnie
Muzeum Fryderyka Chopina

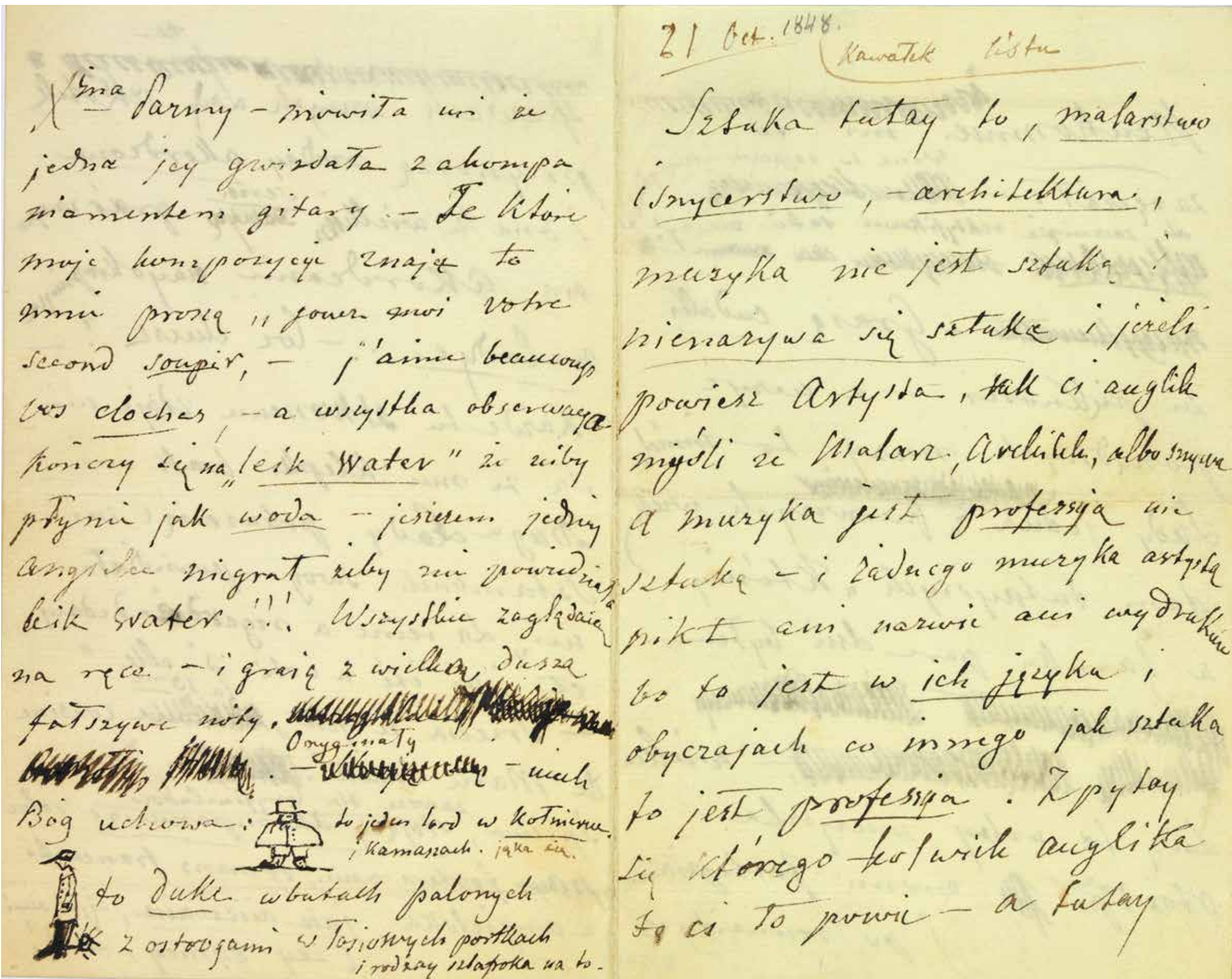
Narcisse Edmond Joseph Desmadryl
wg Auguste'a Charpentiera
Portret George Sand, 1839
mezzotinta
Muzeum Fryderyka Chopina

George Sand
Chopin montant quatre à quatre l'escalier à Mme Marliani [Chopin wbiegający po cztery stopnie po schodach do Pani Marliani], 1842-1844
rysunek piórkiem na papierze
Muzeum Fryderyka Chopina

Zafascynowanej Chopinem i jego muzyką George Sand udało się zdobyć serce Fryderyka, który ostatecznie zrezygnował z planów małżeństwa z Marią Wodzińską. Płomienny romans z Chopinem szybko przeistoczył się w przyjaźń, bliskość i przywiązanie, a w trakcie załamań zdrowotnych kompozytora Sand pełniła również rolę jego opiekunki. Związek Chopina i George Sand trwał niemal do ostatnich lat jego życia i zakończył się w roku 1847. Okresy letnie, które **spędzali razem w posiadłości Nohant** należały bez wątpienia do najszcześniejszych chwil w jego życiu po opuszczeniu ojczyzny. Był to czas życiowej stabilizacji i **wzmoczonej pracy twórczej** Chopina. Wtedy to powstał szereg jego najwybitniejszych dzieł, takich jak *24 Preludia* op. 28, *Sonata b-moll* op. 35 czy *Polonez As-dur* op. 53.

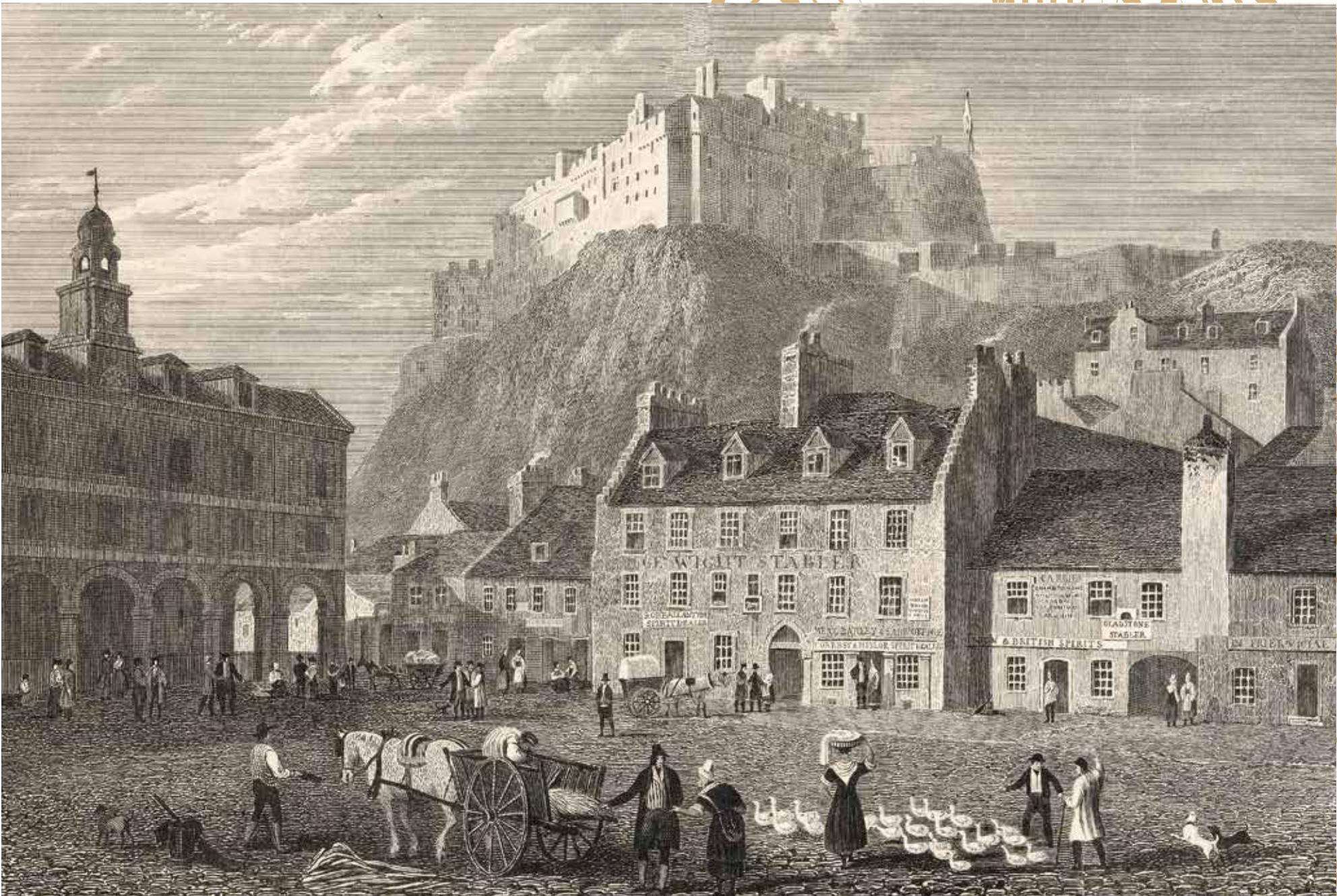
Po rozstaniu z George Sand poważnie już wówczas chory Chopin dał w 1848 roku ostatni koncert w Paryżu, po czym za namową swojej uczennicy Jane Stirling, z pochodzenia Szkotki, udał się w długą podróż koncertową po **Wielkiej Brytanii**. To tam, mimo dużego osłabienia, zagrał przed królową Wiktorią i księciem Albertem w Stafford House, dał także koncert na rzecz polskich emigrantów w sali **Guildhall** w Londynie. **Występ ten był ostatnim publicznym koncertem w jego życiu**, a cały wyjazd ostatecznie zrujnował jego zdrowie.

Fryderyk Chopin
List do Wojciecha Grzymały w Paryżu
Hamilton, 21 października 1848
Muzeum Fryderyka Chopina

Philipp Hermann Eichens
Portret Jane Stirling, 1842
litografia na papierze
Muzeum Fryderyka Chopina

Jiří Döbler
Widok zamku w Edynburgu z Grassmarket
I poł. XIX w.
staloryt na papierze
Muzeum Fryderyka Chopina

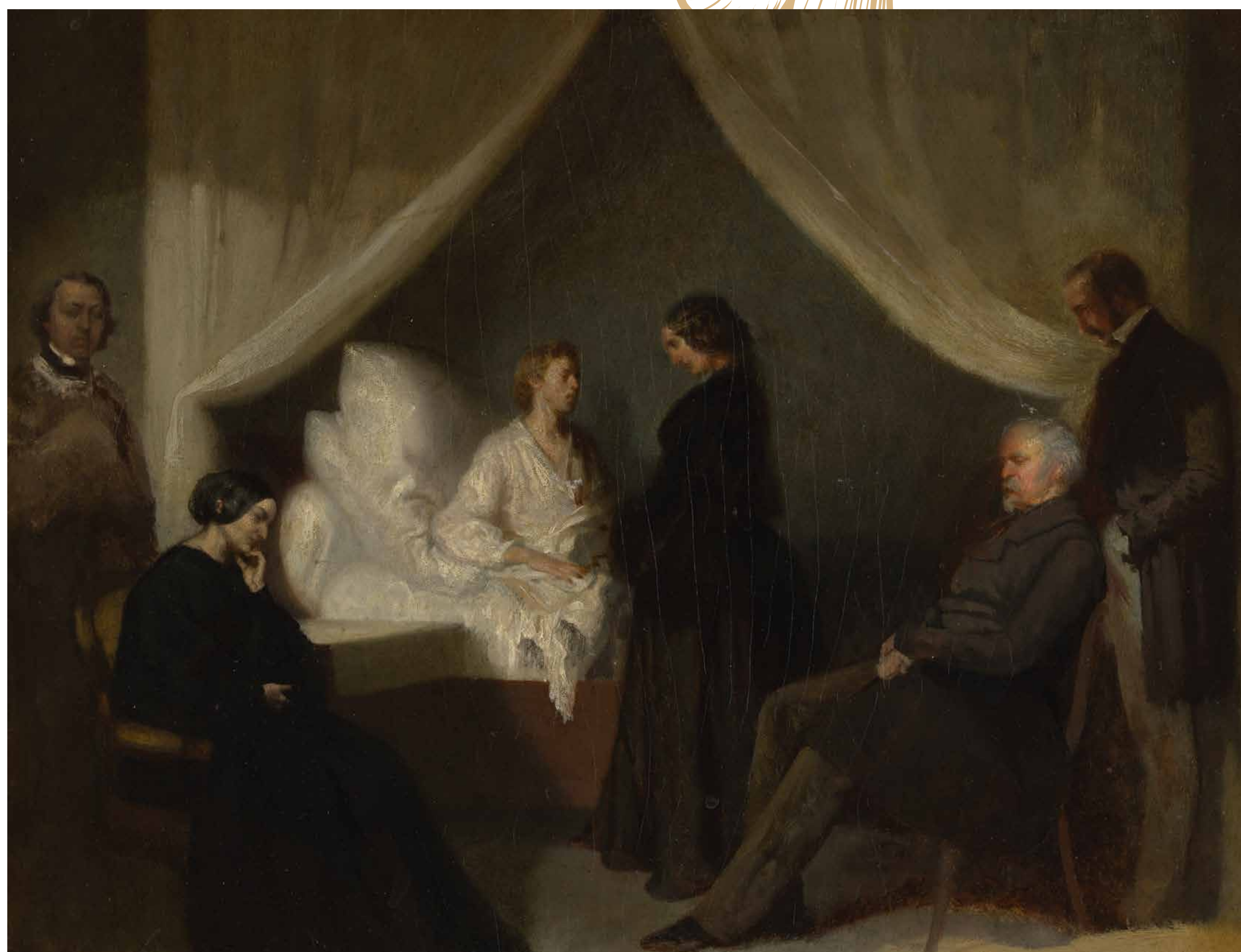
Zasuszone kwiaty z łoża śmierci
Fryderyka Chopina, 1849
Muzeum Fryderyka Chopina

Po powrocie do Francji kompozytor ostatnie miesiące spędził pod opieką swojej siostry Ludwiki, przybyłej z Warszawy. Otoczony kręgiem bliskich mu osób, **zmarł 17 października 1849 roku o godzinie 2 nad ranem**. Jego ciało spoczywa w Paryżu, **serce** – zgodnie z jego ostatnią wolą – Ludwika **przewiozła w sekrecie do Polski**. Podczas uroczystości żałobnych wykonano *Requiem d-moll* Wolfganga Amadeusza Mozarta.

Jean-Baptiste Clésinger (odlew Tadeusza Łopieńskiego)
Odlew lewej dłoni Fryderyka Chopina, 1968,
oryginał 1849
brąz
Muzeum Fryderyka Chopina

Teofil Kwiatkowski
Ostatnie chwile Fryderyka Chopina, 1849
olej na tekturze
Muzeum Fryderyka Chopina

Pan Fr. Chopin, sławny pianista zmarł dziś rano na chorobę piersiową, na którą cierpiał już od dawna. P. Chopin miał zaledwie 39 lat. Jest to ogromna strata dla sztuki muzycznej, którą uprawiał z całym oddaniem i której był jednym z najgłośniejszych filarów. („Le National”, 1849).

Wojciech Weiss
Studium przygotowawcze do obrazu *Chopin (Szopen)*, 1899
rysunek ołówkiem na papierze
Muzeum Fryderyka Chopina

Twórczość Fryderyka Chopina skupiła się przede wszystkim wokół **muzyki fortepianowej**. Na tle innych twórców epoki wyróżnia go właściwy sobie sposób traktowania elementów dzieła muzycznego (melodii, harmonii, rytmu, metrum) oraz **oryginalne podejście** do XIX-wiecznych gatunków muzycznych. Chopin łączył innowacyjność z kontynuacją tradycji klasycyzmu oraz postawę uniwersalną z przywiązaniem do rodzimej polskiej kultury. Sięgał początkowo po popularne gatunki klasyczne i taneczne, takie jak polonez, mazurek, wariacje, rondo i koncert, z czasem koncentrując się na definiowaniu na nowo funkcjonujących już gatunków (sonaty, preludia, nokturny czy scherza) lub ustanawianiu nowych gatunków muzycznych, takich jak ballada, fantazja czy barkarola.

Istotą muzyki Chopina była improwizacja – często prezentowana podczas wieczorów muzycznych w salonach przed kameralną publicznością. Proces twórczy charakteryzowała podobna spontaniczność – Chopin komponował przy fortepianie, wielokrotnie zmieniając i cyzelując nawet już wydane utwory. Dzięki **syntezie inwencji twórczej**, odwołań do tradycji (klasycznego poczucia piękna, proporcji, elementów narodowych) i innowacyjności (szokująca współczesnych harmonia, śmiałe zderzanie gatunków, nowe sposoby kształtowania formy) Chopin wywarł wpływ na całe postrzeganie muzyki fortepianowej w XIX wieku, a jego niepowtarzalny styl usytuował go wśród najwyższej cenionych i **najlepiej rozpoznawanych kompozytorów wszechczasów.** ■

ETIUDY

„Jego etiudy na fortepian są arcydziełami.”
– Hector Berlioz

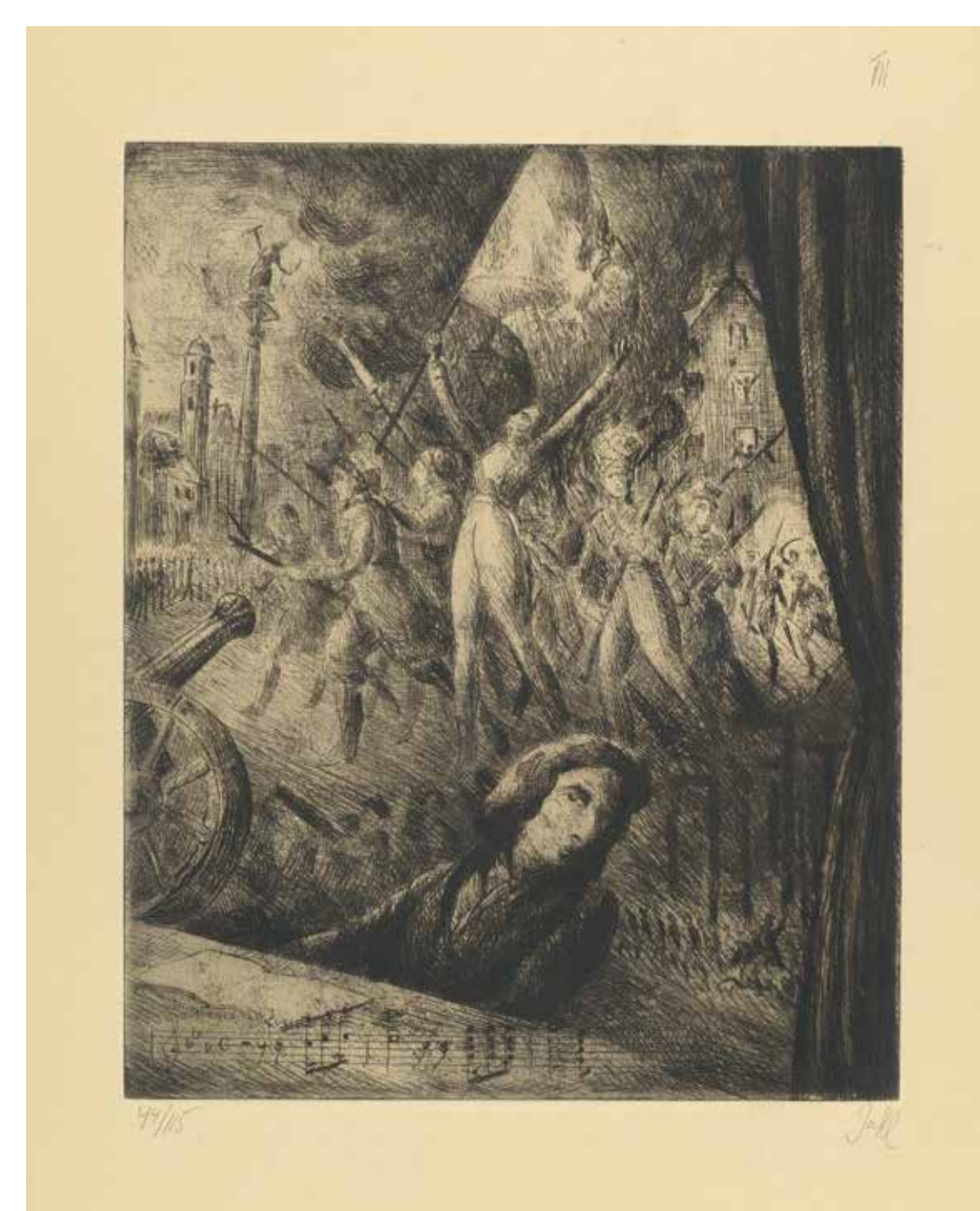
Dwadzieścia cztery *Etiudy* Chopina, zawarte w opusach 10 i 25, zebrane w spójnie skomponowane cykle po dwanaście utworów oraz *Trois nouvelles études*, stanowią nowy rozdział w rozumieniu gatunku. Odcisnęły ślad na twórczości zarówno współczesnych mu, jak i późniejszych kompozytorów.

Fryderyk Chopin
Etiuda cis-moll op. 10 nr 4
autograf, datowany: Paryż,
6 sierpnia 1832
Muzeum Fryderyka Chopina

Etiuda (nazywana zazwyczaj ćwiczeniem) przed Chopinem służyła przede wszystkim doskonaleniu biegłości technicznej, choć sporadycznie pojawiały się kompozycje o większych walorach artystycznych. Etiudy Chopina wykroczyły poza konwencję gatunku – ściśle praktyczną, dydaktyczną funkcję. Jako samoistne miniatury każda z Chopinowskich etiud zyskała odrębny charakter. Obiegowe formuły techniczne jak gamy, pasaże, figuracje, stały się środkami muzycznej ekspresji. Każda z etiud przeznaczona była z jednej strony do ćwiczenia określonego problemu technicznego, z drugiej zaś stanowiła nośnik odmiennej kategorii ekspresywnej.

12 Etiud op. 10 kompozytor dedykował Ferencowi Lisztowi, który był ich pierwszym wykonawcą. Liszt przyznał na temat *Etiudy op. 10 nr 3*: „oddałbym cztery lata życia, gdybym to ja skomponował tę etiudę”.

Władysław Jahl
Etude en do mineur, Op. 10 No 12
[*Etiuda c-moll op. 10 nr 12*], 1949
akwaforta na papierze
Muzeum Fryderyka Chopina

SCHERZA

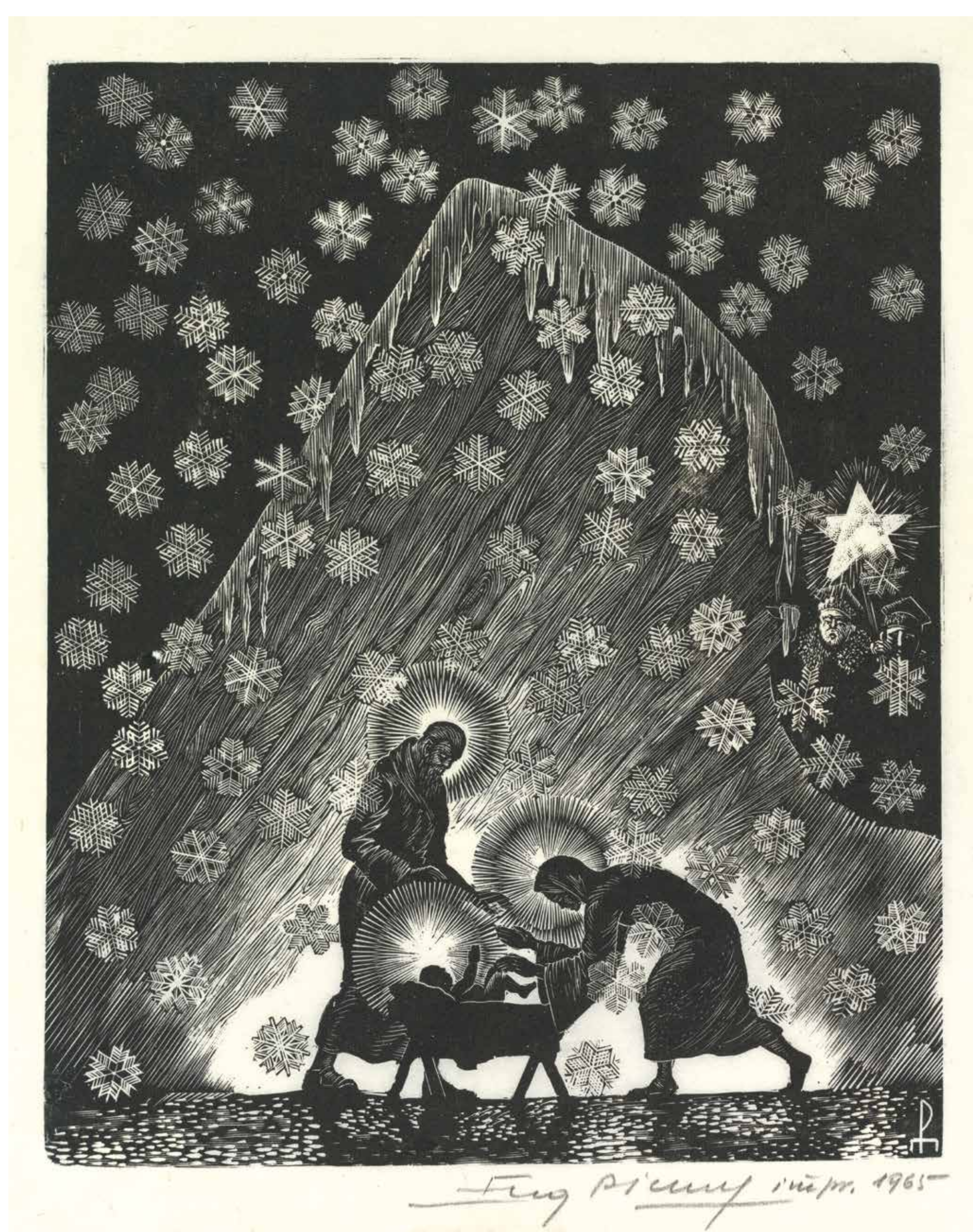
„Jak ma wyglądać powaga, skoro żart jest przybrany w tak ciemne szaty?”

– Robert Schumann

W tradycji gatunku scherzo, które z włoskiego znaczy „żart”, zmieniało się pod względem formy i funkcji, choć zachowywało nastrój lekki i pogodny. Jedynie w twórczości Beethovena nabierało wyrazu pełnego niepokoju. Chopin przejął ten model, wyodrębnił scherzo z cyklu sonaty i przekształcił je w samodzielne rozbudowane jednoczęściowe dzieło. Gatunek kojarzony wcześniej z lekkością i humorem, zmienił całkowicie swój charakter, stając się dziełem wirtuozowskim i dramatycznym.

Fryderyk Chopin
Scherzo cis-moll op. 39
wyd. Breitkopf & Härtel, 1840
Muzeum Fryderyka Chopina

Eugeniusz Pichell
Scherzo h-moll, 1965
drzeworyt na papierze
Muzeum Fryderyka Chopina

W scherzach Chopina nieokiełznana romantyczna emocjonalność, „piorunowanie po fortepianie”, kontrastuje w skrajnych fragmentach z głęboko przejmującymi lirycznymi fragmentami środkowymi. W Scherzu h-moll op. 20 cytuje polską kolędę-kołysankę „Lulajże Jezuniu”, która przynosi nostalgiczne ukojenie.

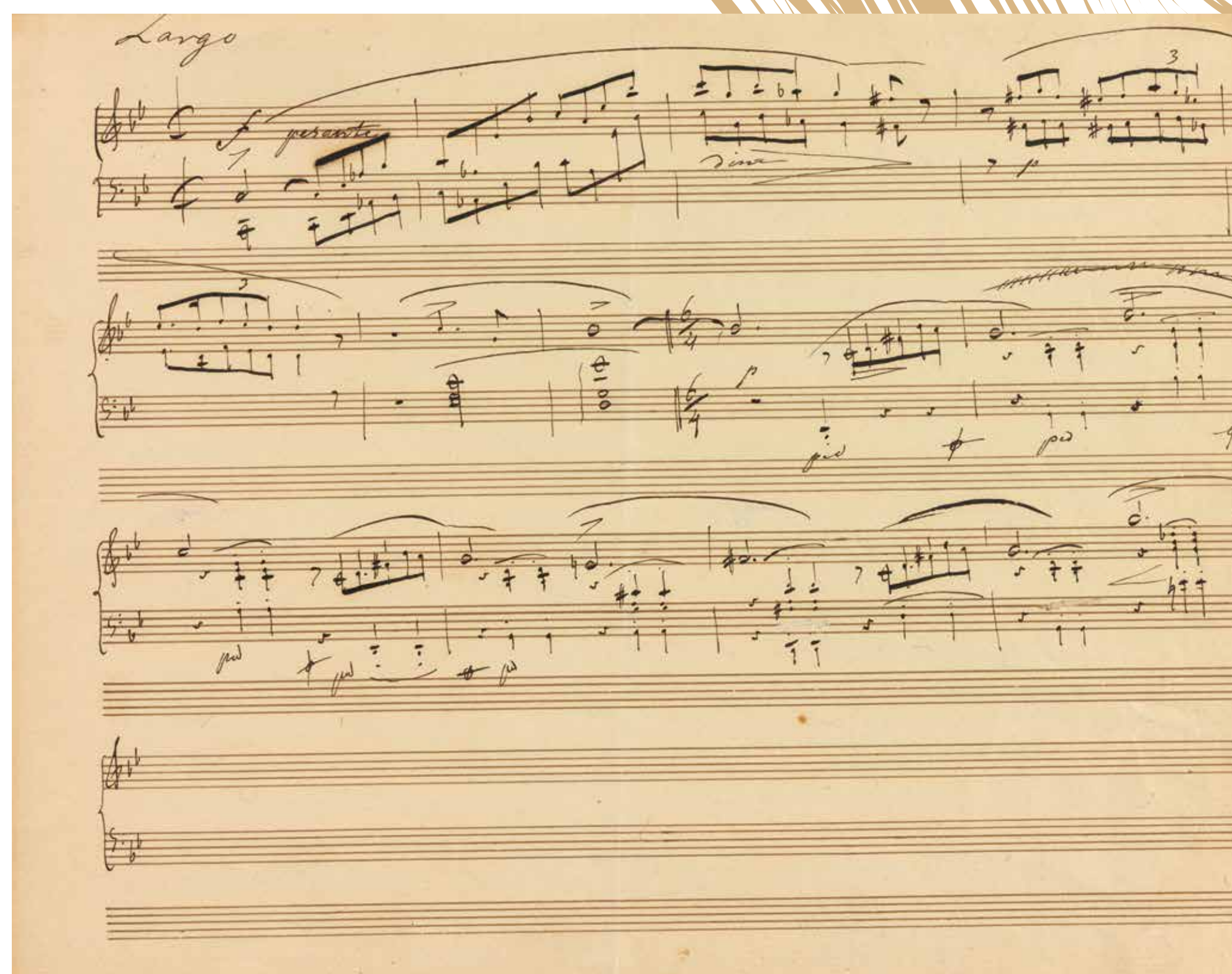
BALLADY

„Każdy w tej muzyce, podobnie jak w chmurach, widział dla siebie coś różnego.” – Félicien Mallefille

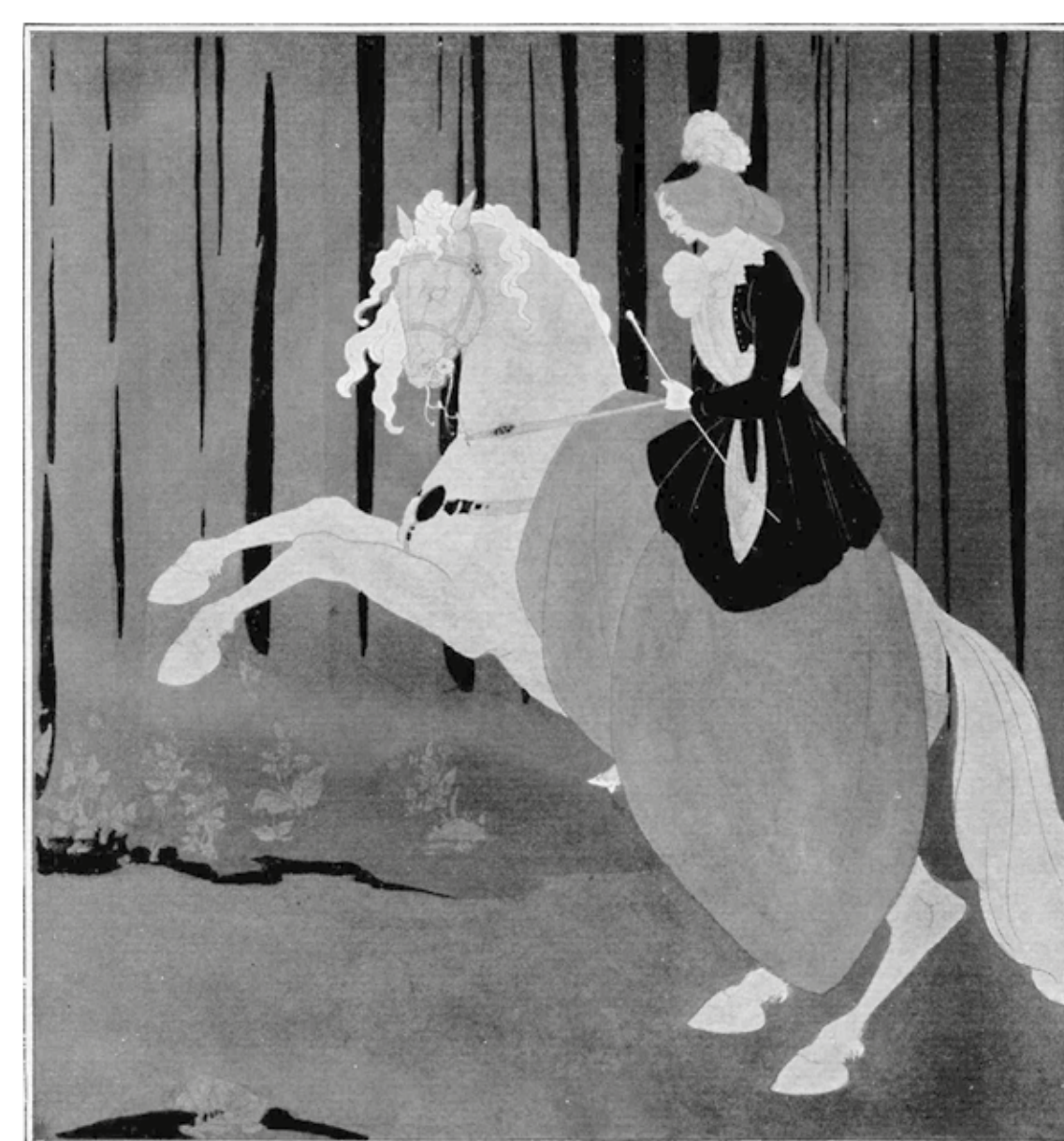
Chopin jest twórcą gatunku ballady fortepianowej. Na gruncie muzyki, przed Chopinem, nazwa ballada nie odnosiła się do utworów na fortepian solo, lecz wokalnie-instrumentalnych, determinowanych tekstem poetyckim, opiewających miłość lub czyny bohaterskie – ballady występowały m.in. w średniowiecznej Francji w repertuarze trubadurów i truwerów. Na gruncie literackim, głównie za sprawą poetów Johanna Wolfganga Goethego i Friedricha Schillera, ballada stała się jednym z bardziej charakterystycznych gatunków romantyzmu, łączącym cechy liryki, epiki i dramatu.

Mimo braku przekazów pochodzących bezpośrednio od Chopina, doszukiwano się w jego balladach odniesień pozamuzycznych, zwłaszcza do utworów Adama Mickiewicza. Zdają się bowiem – za pomocą samych dźwięków – opowiadać słuchaczowi muzyczną historię.

Cztery ballady Chopina należą do najważniejszych dzieł w jego całej twórczości, a *Ballada g-moll* op. 23 jest często wskazywana jako przełomowa, ze względu na ostateczne zerwanie ze stylem *brillant* i wewnętrzne uduchowanie.

Fryderyk Chopin
Ballada g-moll op. 23
autograf fragmentu utworu, b.d.
Muzeum Fryderyka Chopina

Aubrey Beardsley
Chopin's Ballade [Ballada Chopina], 1895
druk
Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie

POLONEZY

„Zawierają w sobie najszlachetniejsze tradycyjne uczucia dawnej Polski. [...] Przeważnie zawierają pierwiastek bojowy, lecz odwaga i męstwo zabarwione są beztroską, stanowiącą charakterystyczną właściwość tego rycerskiego narodu.” – Ferenc Liszt

Teofil Kwiatkowski

Polonez Chopina – Bal w Hôtel Lambert w Paryżu, 1849-60

akwarela i gwasz na papierze

Muzeum Narodowe w Poznaniu

Polonez jest jednym z najważniejszych tańców obecnym na ziemiach polskich od przełomu XVII i XVIII wieku. Od tego czasu miał funkcję rozrywkową i reprezentacyjną na dworach królewskich, magnackich i ziemiańskich, ale także wśród warstw średnich, niekiedy przybierał formę śpiewaną. Przed Chopinem funkcjonował przede wszystkim w formie użytkowej, a jako gatunek stylizowany (w repertuarze koncertowym) zyskał na znaczeniu niedługo przed urodzinami kompozytora w twórczości Kleofasa Ogińskiego.

W obrębie znanych 16 polonezów fortepianowych pozostawionych przez Chopina ma miejsce łatwo dostrzegalna ewolucja gatunku. Pisane od najmłodszych lat konwencjonalne, tzw. dziecięce utwory zastępowane są następnie przez polonezy ozdobne i wirtuozowsko popisowe w stylu *brilliant*. W połowie lat 30. pojawia się styl dramatyczny, zapowiadany przez bojowe w swym charakterze oktawy otwierające pierwszy z dojrzałych polonezów Chopina, op. 26 nr 1 w tonacji cis-moll. Ostatnie polonezy stają się rozbudowanymi poematami, np. *Polonez As-dur* op. 53 zwany „Heroicznym”, a także następujący po nim, określony dwuznacznym tytułem utwór, stanowiący hybrydę dwóch gatunków: *Polonez-fantazja As-dur* op. 61. Ekspresja tych kompozycji, a także ich narodowy rodowód korespondują z burzliwą historią Polski.

Fryderyk Chopin

Polonez f-moll op. 71 nr 3

autograf, Stuttgart, 1836

Muzeum Fryderyka Chopina

MAZURKI

„Niebywałe detale tkwią w jego Mazurkach, a w dodatku znalazł sposób, żeby je uczynić podwójnie interesującymi, wykonując je na najwyższym stopniu łagodności, w superlatywie piano, młoteczkami muskającymi zaledwie struny [...]” – Hector Berlioz

Edward Okuń
Mazurek Chopina, 1911, replika
własnego obrazu z 1905-1906
olej na płótnie
reprodukcja ze zbiorów
Muzeum Narodowego

Fryderyk Chopin
Mazurek E-dur op. 6 nr 3
autograf, Wiedeń, 1830-1831
Muzeum Fryderyka Chopina

Mazurek artystyczny jest stylizacją polskich tańców ludowych: szybkiego w tempie oberka, umiarkowanego mazura i wolnego kujawiaka. Mazurki Chopina stanowią najliczniejszą grupę jego kompozycji (ponad 50), pisane w najróżniejszych momentach życia, nazywane najbardziej polskimi utworami, wreszcie – najsilniej kojarzone z jego postacią. Poza ostatnimi tzw. poematami tanecznymi – wyraźnie słychać w nich cechy pierwowzorów jak trójdzielne metrum, charakterystyczne schematy rytmiczne i zmienną akcentuację drugiej lub trzeciej miary w takcie. Ludowy koloryt podkreśla harmonia oraz elastyczność tempa związana z manierą *rubato*, dającą wrażenie chwiejności rytmicznej. Kompozytor nie używał muzycznych cytatów, jednak elementy ludowe były dla niego bezpośrednim źródłem artystycznej inspiracji.

WALCE

„Arystokratyczność od pierwszej do ostatniej nuty” – Robert Schumann

Alwin Freund-Beliani

Fryderyk Chopin w otoczeniu czterech

osób, lata 20. XX w.

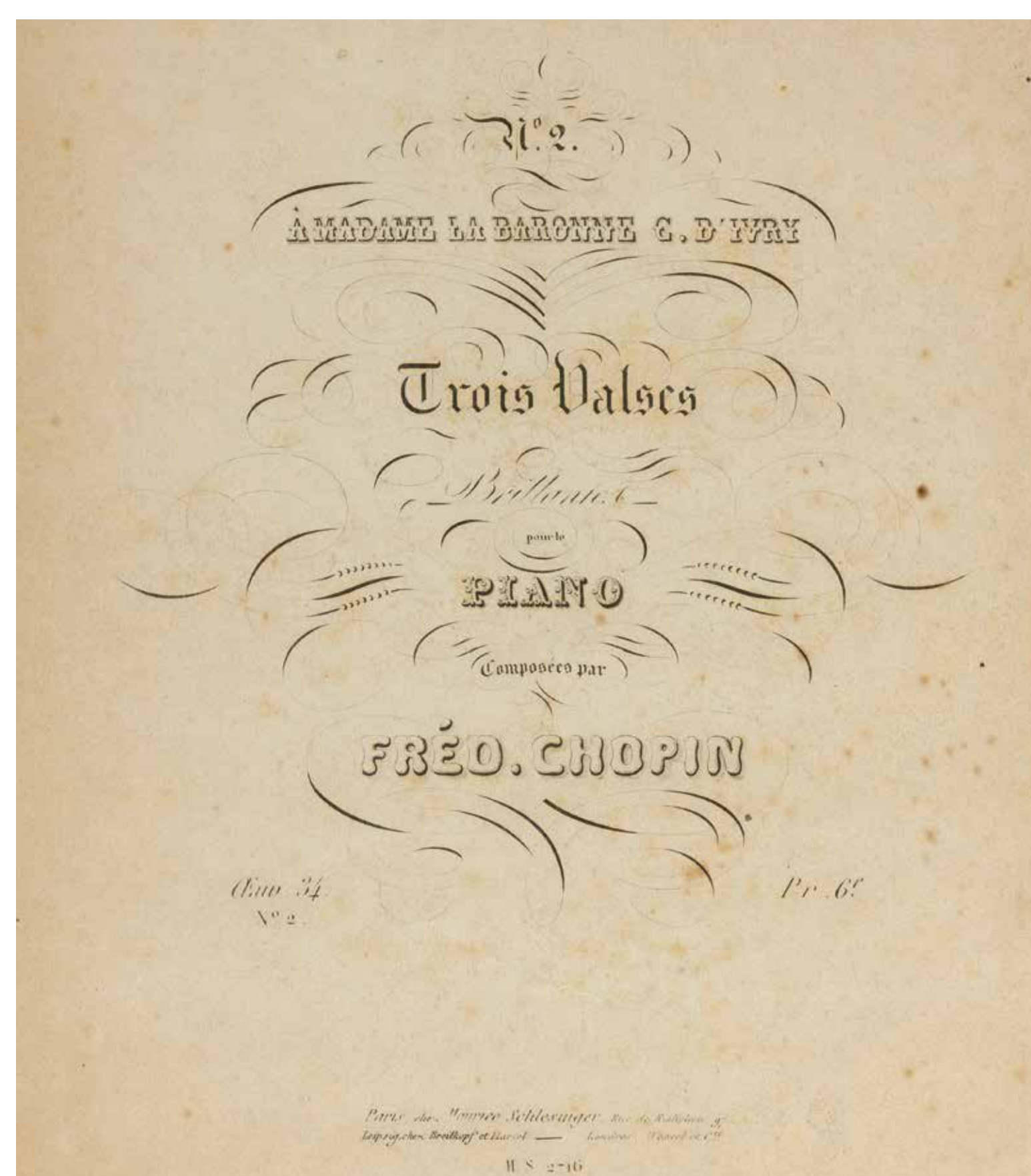
druk

Muzeum Fryderyka Chopina

Jedynie osiem walców Chopin przeznaczył do wydania drukiem. Są wśród nich zarówno efektowne walce koncertowe typu brillant, jak i odmienne w charakterze – sentymtalne. Nie były one jednak tworzone „do tańca”. Często wpisywane były do sztambuchów przyjaciółek, wielbicielek i uczennic i funkcjonowały głównie w sferze prywatnej.

Choć z pewnością nie należą do kompozycji o największym ładunku emocjonalnym czy kunszcie formalnym, nie można ich traktować z pobłażaniem. Niektóre z nich przekraczają znacznie konwencje ze względu na rozmiary i różnorodność. Mimo nazwy gatunku, niekiedy możemy usłyszeć w nich nawet pokrewieństwa z polskim folklorem i mazurkami. Elementy walca wprowadza Chopin chętnie do innych kompozycji, np. *Scherza b-moll* czy ballad.

Fryderyk Chopin

Walc a-moll op. 34 nr 2

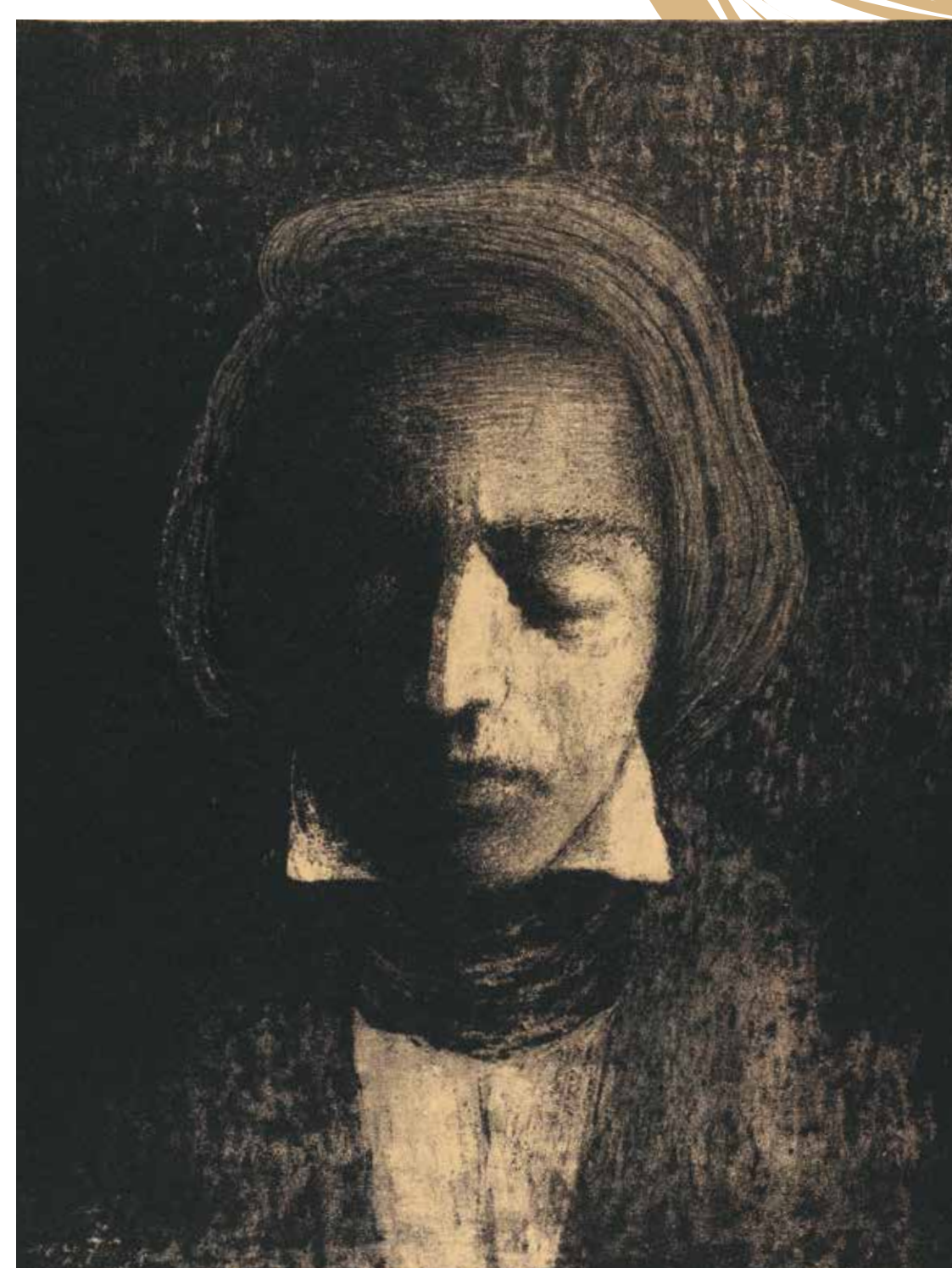
wyd. Maurice Schlesinger, 1839-1842

Muzeum Fryderyka Chopina

SONATY

„Muzyką to nie jest.” – Robert Schumann o finale *Sonaty b-moll*

Chopin skomponował cztery sonaty. Powstawały one na przestrzeni 20 lat, przez co różnią się między sobą zarówno językiem muzycznym, jak i obsadą (trzy pierwsze są na fortepian solo, zaś ostatnia z sonat przeznaczona jest na fortepian i wiolonczelę). Wszystkie sonaty Chopina są czteroczęściowe, zgodnie z ukształtowanym już w klasycyzmie wzorcem. Klasyczne ramy kompozytor potraktował jako punkt wyjścia, nadając im – zwłaszcza trzem dojrzałym sonatom – oryginalny charakter.

Aleksander Sołtan
Sonata h-moll, przed 1975
litografia na papierze
Muzeum Fryderyka Chopina

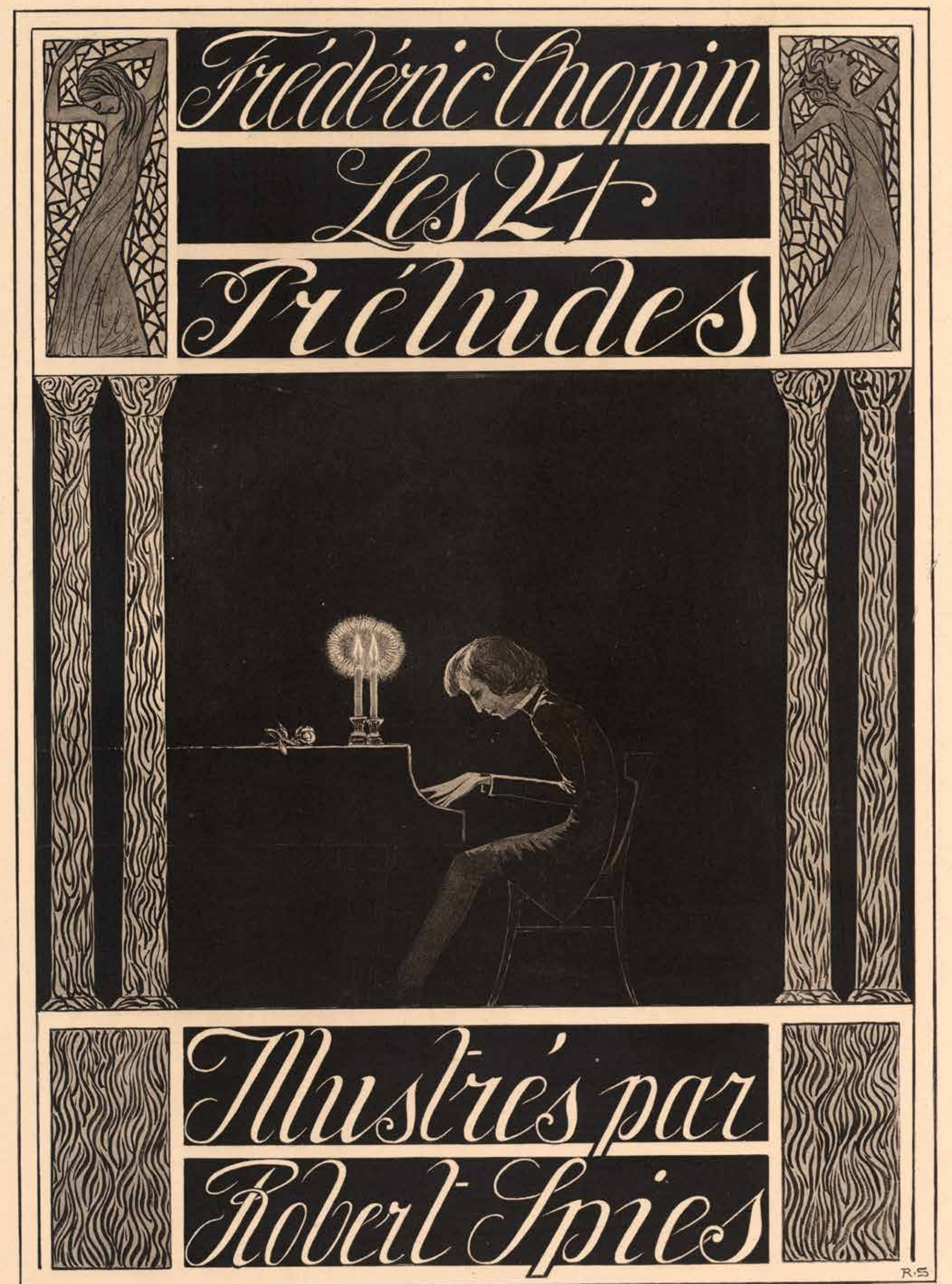
Fryderyk Chopin
Sonata h-moll op. 58
autograf szkicowy
fragmentów utworu, 1844[?]
Muzeum Fryderyka Chopina

Przez współczesnych Chopinowi recenzentów jego sonaty przyjmowane były często z dystansem. Zaskakiwały nowatorstwem, uważane były za niespójne i zbyt odległe od klasycznego pierwowzoru formalnego. Epokowe znaczenie tych utworów docenione zostało dopiero przez potomnych. Ponadczasowy wyraz, jaki Chopin nadał III części *Sonaty b-moll* op. 35 (*Marsz żałobny*) sprawił, że uzyskała ona w powszechnej świadomości status niemalże samodzielnego utworu. *Sonata h-moll* op. 58 postrzegana jest natomiast jako synteza dojrzałego okresu twórczości kompozytora.

PRELUDIA

„Gdyby Chopin nie skomponowałby więcej niczego poza preludiami, i tak zasługiwałyby na nieśmiertelność [...]”
– Anton Rubinstein

Nad ukończeniem cyklu *24 Preludiów* op. 28 Chopin pracował w latach 1838-1839, ale pomysły poszczególnych utworów sięgają zapewne lat wcześniejszych, być może nawet roku 1831. Finał pracy nad tym dziełem przypadł na początek związku uczuciowego z George Sand, okres podróży z nią i jej dziećmi na Majorkę. Wzorem dla cyklu preludiów Chopina było dzieło *Das Wohltemperierte Klavier* Johanna Sebastiana Bacha – dwa słynne zbiory po 24 preludia i fugi we wszystkich tonacjach.

Robert Spies

Frédéric Chopin, Les 24 Préludes. Illustrés par Robert Spies

[Fryderyk Chopin, 24 Preludia. Zilustrowane przez Roberta Spiesa],

strona tytułowa, 1912

światłodruk na papierze

Muzeum Fryderyka Chopina

Preludia Chopina nie pełnią jednak roli wstępów do innych kompozycji. Kompozycje ułożone są według kolejnych tonacji koła kwintowego, a całość spaja sekundowy motyw. Poszczególne preludia stanowią jednak odrębne kompozycje, każda o własnym charakterze, a cykl wykonywany w całości ukazuje precyzję kompozytora w doborze nastrojów i operowaniu kontrastem. Choć Chopin nie nadawał swoim preludiom tytułów, zaczęto dopisywać im poetyckie czy ilustracyjne treści, jak w przypadku słynnego *Preludium Des-dur* nazwanego „Deszczowym”.

Eugeniusz Pichell

Preludium deszczowe, 1965

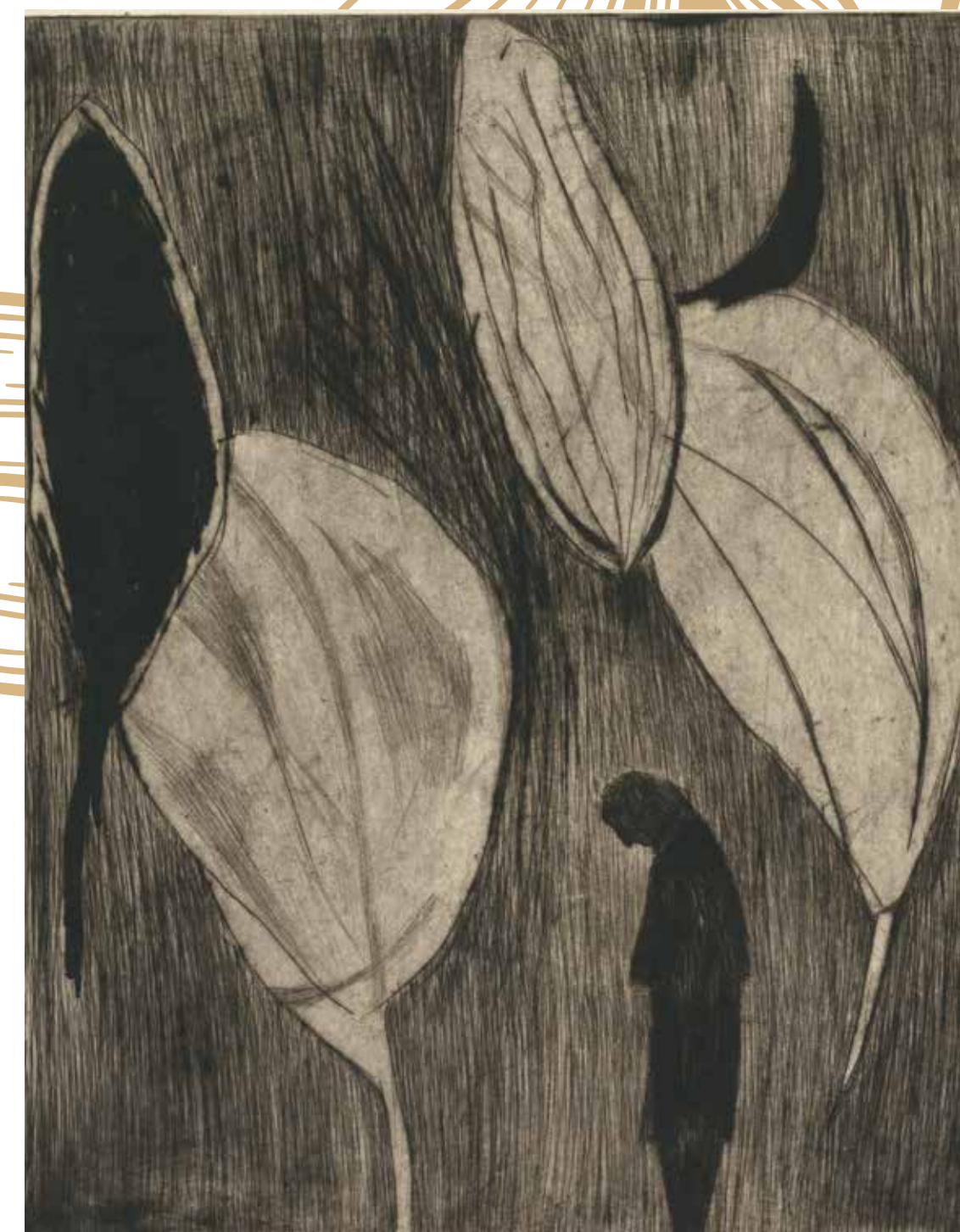
drewnoryt na papierze

Muzeum Fryderyka Chopina

NOKTURNY

„[...] w ogólnym charakterze niepodobne do niczego innego, wspierane jeszcze przez nazwę utworów, nokturn, nie dopuszczającą tonów o innych barwach, niż marzycielskie, ciemne.” – Gottfried Wilhelm Fink

Nokturn to gatunek często identyfikowany z estetyką Chopina. Wyróżnia je intymność nastroju i piękno lirycznej wypowiedzi, wzorowanej na śpiewie – włoskim *bel canto*. Linia melodyczna ozdabiana jest w górnym głosie licznymi ornamentami. Towarzyszy jej akordowy lub oparty na rozłożonych akordach (wzorowany na serenadzie) akompaniament.

Maria Łuszczkiewicz-Jastrzębska
Nokturn, 1960
sucha igła na papierze
Muzeum Fryderyka Chopina

Fryderyk Chopin
Nokturn c-moll op. posth.
autograf szkicowy, b.d.
Muzeum Fryderyka Chopina

W czasach Chopina nokturny stanowiły popularny repertuar klasy średniej i arystokracji muzykującej w salonach i do dziś należą do najchętniej wykonywanych utworów Chopina. Interpretując je, Chopin często dodawał improwizowane ozdobniki, niezapisane w opublikowanej wersji utworu, i stosował grę *rubato*.

Zachowało się 19 nokturnów Chopina, z czego 18 zostało wydanych przez niego między rokiem 1832 a 1846. Poetyckie nokturny są niekiedy interpretowane jako odbicie uczuciowej oraz introwertycznej osobowości Chopina.

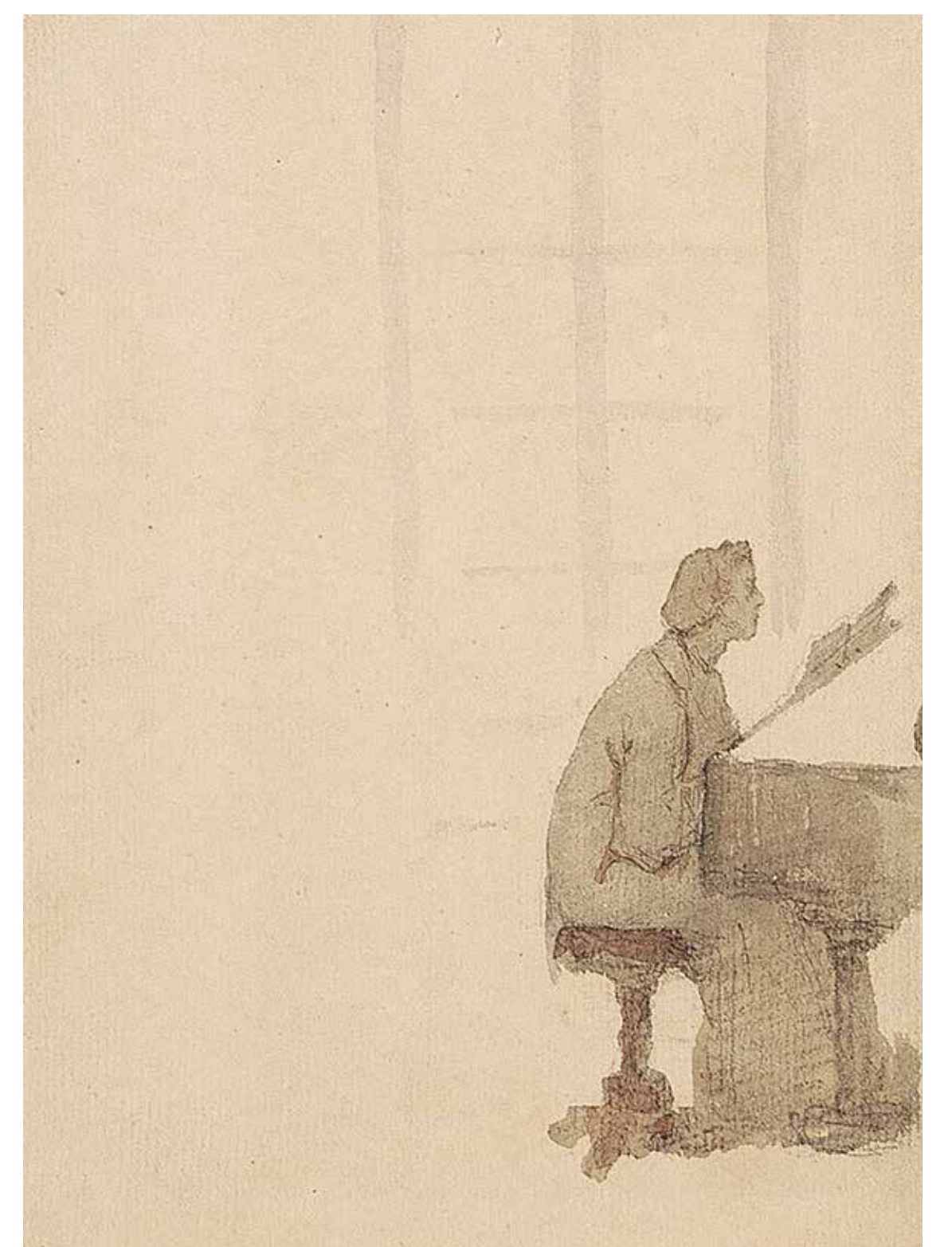
IMPROMPTUS

„Zwiewny nastrój chwili przybiera kształt i formę – choć staje się tylko igraszką, przecież skrywa najdelikatniejsze uczucia w tak pogodnych, figlarnych szatach”

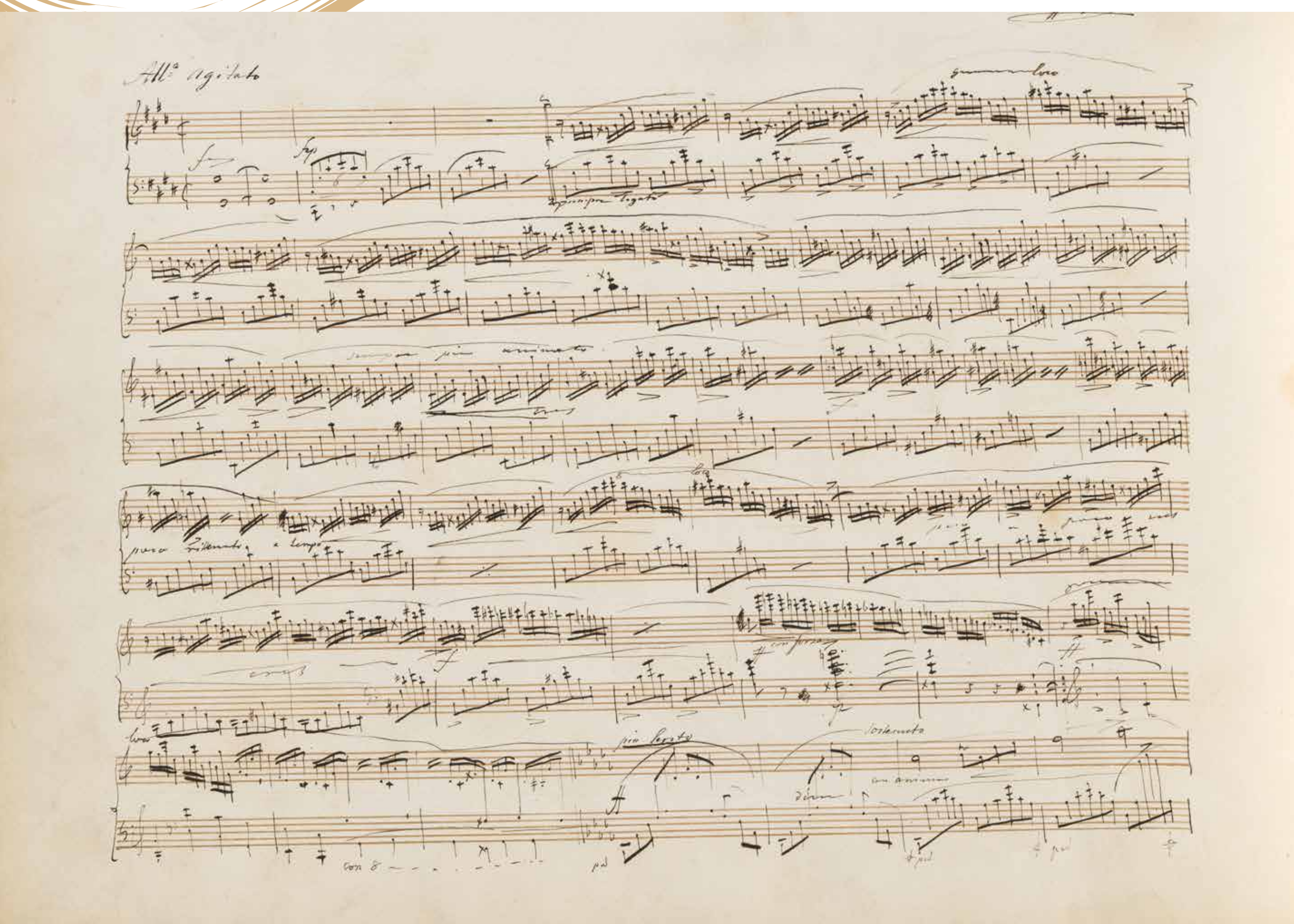
– Ferdinand Hiller o *Impromptu As-dur* op. 29

Impromptus darzone są niekiedy stereotypową opinią „muzyki dla dam”. Jako krótkie i nieskomplikowane utwory były często przeznaczone dla pianistek amateerek z dobrych domów. Impromptus nie tworzą wielkiego rozdziału w twórczości Chopina – wśród ledwie czterech zachowanych kompozycji trzy z nich zostały przeznaczone do druku decyzją autora.

Paradoksalnie, największą sławę zyskało *Impromptu cis-moll* op. 66, opublikowane po śmierci Chopina przez Juliana Fontanę z tytułem *Fantaisie-Impromptu* – kompozycja, która zgodnie z wolą kompozytora przeznaczona była do zniszczenia wraz z innymi niewydanymi utworami.

Teofil Kwiatkowski
Fryderyk Chopin przy fortepianie, ok.1847
akwarela i ołówek na papierze
Biblioteka Narodowa

Impromptus Chopina to utwory dość rozbudowane: pod względem rozmiarów nieco większe od nokturnów, krótsze od ballad i scherz. Na tle jego dorobku odznaczają się jako utwory szczególnie pogodne, motoryczne i o umiarkowanej dramatyczności. Urzekają zwiewnością i poetycką aurą.

Fryderyk Chopin
Impromptu cis-moll op. 66
autograf-podarunek, wpis w albumie baronowej Frances Sarah d'Est, 1835
Muzeum Fryderyka Chopina

PIEŚNI

**„Nad pola, nad niwy
Jeszcze piosnkę głosi...
I ziemi śpiew tkliwy
Do niebios zanosi!”**
– Stefan Witwicki, fragment
pieśni „Wiosna”

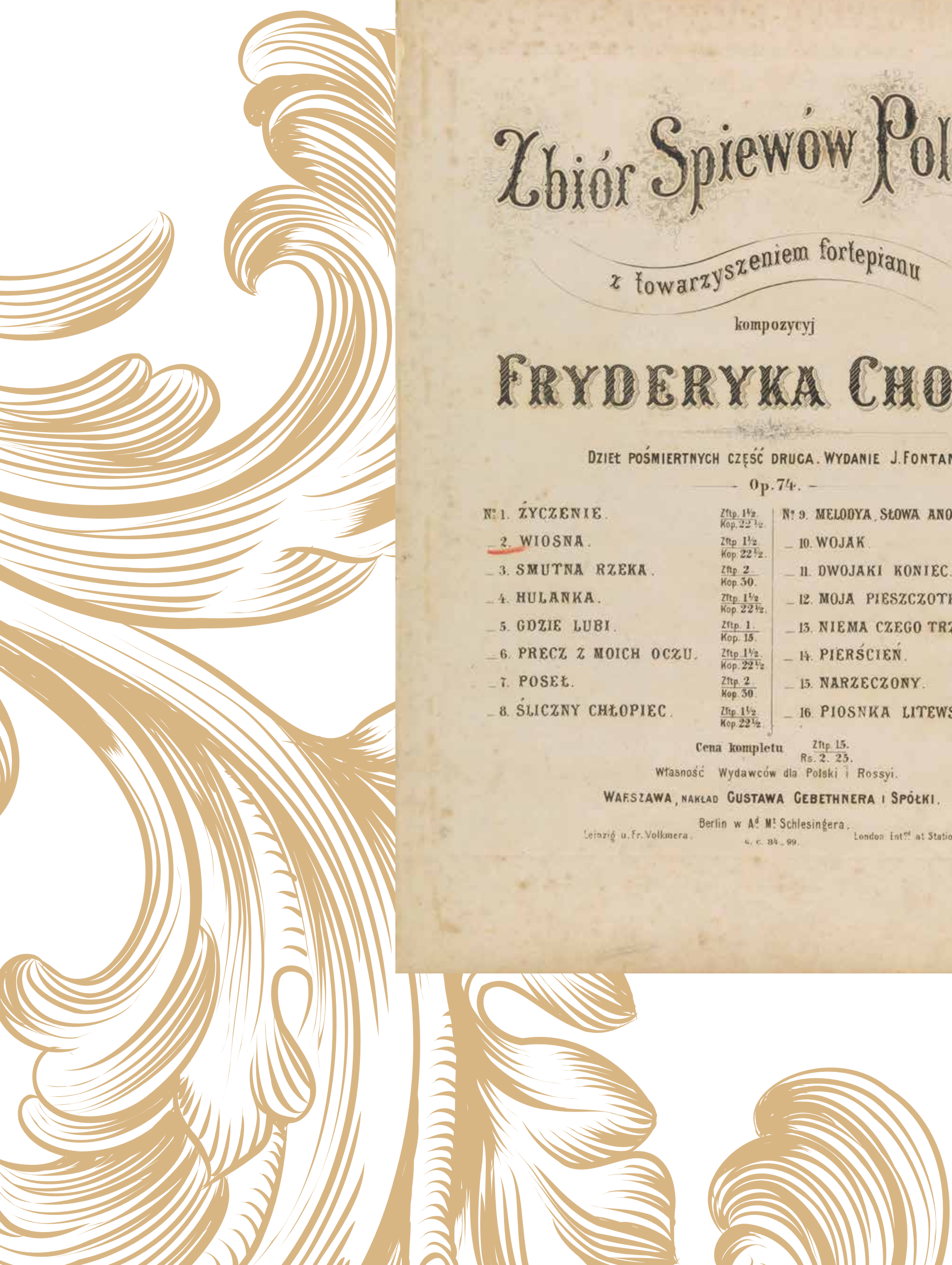
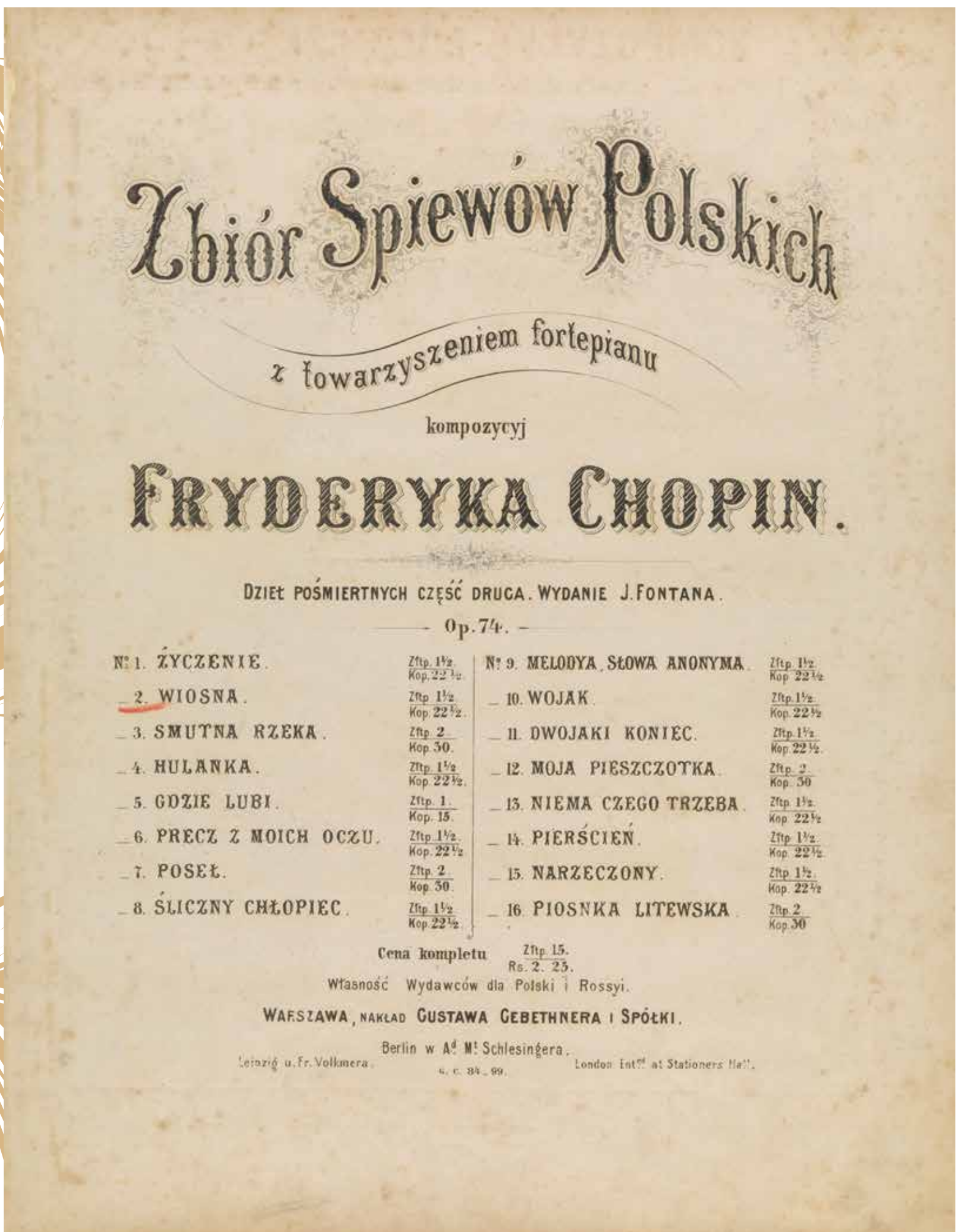
W dziewiętnastu zachowanych pieśniach na głos i fortepian Chopin zawarł komentarze do współczesnych mu wydarzeń. Stanowiły one pomost pomiędzy emigracją a krajem, gdzie śpiewano je powszechnie i rozprowadzano w nieoficjalnych wydaniach. Ogromną popularnością cieszyły się liryki miłosne skomponowane przez Chopina do słów poezji Stefana Witwickiego i Adama Mickiewicza. Pieśń *Wojak* do słów Stefana Witwickiego powstała w kontekście oddalenia od kraju i zbliżających się tragicznych wydarzeń finalizujących powstanie listopadowe.

Fryderyk Chopin
Pieśń *Wiosna* op. 74 nr 2
transkrypcja na fortepian, autograf-podarunek z dedykacją:
„Kochanemu Teofilowi Kwiatkowskiemu FChopin 4.Sept. 1847. Paryż”
Muzeum Fryderyka Chopina

Chopin, żywo zainteresowany polską poezją, komponował pieśni wyłącznie do tekstów polskich poetów swojego pokolenia. Powstawały one okolicznościowo i pozostawały na uboczu głównej twórczości artystycznej, nie włączane przez kompozytora do programów oficjalnych koncertów i niewydane za życia. Zebrane przez Juliana Fontanę zostały opublikowane w pośmiertnym opusie 74.

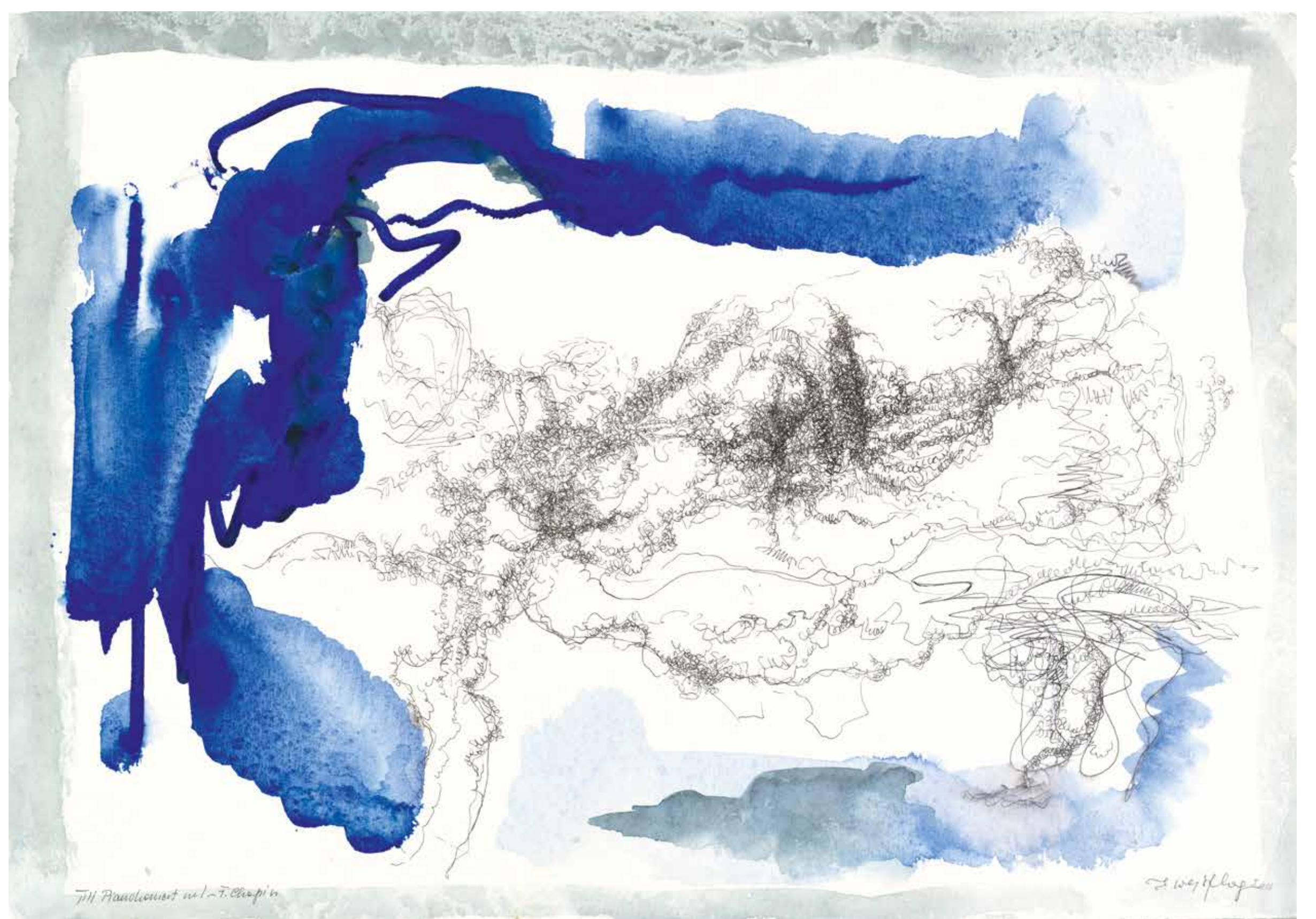
Fryderyk Chopin
Zbiór Śpiewów Polskich z towarzyszeniem fortepianu. Dzieł pośmiertnych część druga, wyd. J. Fontana, op. 74
wyd. G. Gebethner i Spółka, 1859
Biblioteka Narodowa

UTWORY NA FORTEPIAN I ORKIESTRĘ

„Pomiędzy nowymi jego dziełami ma być koncert w f-moll, godny iść w rzędzie z dziełami najpierwszych Europy muzyków.” – Eugeniusz Koźmian

Wszystkie utwory Chopina z udziałem orkiestry stanowiły swego rodzaju portfolio towarzyszące Chopinowi w europejskim debiucie pianisty-kompozytora – tworzył je z myślą o własnym występie (od wirtuozów wymagano wykonywania własnych utworów). Są to: *Wariacje B-dur* na temat arii *Là ci darem la mano* z opery *Don Giovanni* Wolfganga Amadeusza Mozarta op. 2, *Fantazja A-dur* na tematy polskie op. 13, *Rondo F-dur à la Krakowiak* op. 14, dwa koncerty – *f-moll* op. 21 i *e-moll* op. 11 oraz *Polonez Es-dur* op. 22, poprzedzony *Andante spianato*.

Elżbieta Wejsflog
Koncert fortepianowy nr 1, 2011
akwarela i tusz na papierze
Muzeum Fryderyka Chopina

Fryderyk Chopin
Koncert fortepianowy f-moll op. 21, partia fortepianu
wyd. Brandus et Cie, 1874-1875
Muzeum Fryderyka Chopina

Koncerty na fortepian i orkiestrę Chopina powstały w Warszawie, niedługo przed wyjazdem do Paryża. Wzorowane były one na modelu klasycznym oraz wirtuozowskim stylu *brillant*, siłę ich ekspresji w znacznej mierze można zaś przypisać pozostającym w pamięci melodiom, jak np. nokturnowa kantylena z drugiej części *Koncertu f-moll*, której inspiracją było uczucie młodego kompozytora do śpiewaczki Konstancji Gładkowskiej. Dla koncertów w stylu *brillant* charakterystyczne było stosowanie stylizacji tańca w części finałowej. W koncertach Chopina występują nawiązania do polskich tańców ludowych: w *Koncercie f-moll* mazurka, a w *Koncercie e-moll* krakowiaka, co nadaje im oryginalnego, narodowego charakteru. ■